

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертацію Головашенка Юрія Валентиновича
на тему: «Управління розвитком соціальної інфраструктури
сільських територій» представлену для здобуття ступеня доктора
філософії зі спеціальності 073 «Менеджмент»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»**

Актуальність теми дисертації. Соціальна інфраструктура сільських територій є необхідним елементом для забезпечення відповідних умов життєдіяльності сільського населення та підвищення рівня якості його життя, яка сприяє розвитку людського капіталу та забезпеченню продовольчої безпеки країни. Очевидно, що вивчення питань щодо сучасного стану та тенденцій розвитку соціальної інфраструктури сільських територій, рівня якості та доступності соціальних послуг супроводжується розробленням заходів щодо планування, фінансування та управління її об'єктами. Важливість даного об'єкту дослідження пояснюється тим, що залежно від рівня розвитку соціальної інфраструктури сільської території, динаміки та темпів її зміни відбувається як позитивний, так й негативний вплив на умови життя, праці, відпочинку сільських жителів, стану їхнього здоров'я, привабливості сільських територій.

Відомо, що довоєнний період характеризувався активним пошуком інструментів щодо покращення стану соціальної сфери села, зокрема децентралізацією, оптимізацією кількості та завантаженості об'єктів соціальної інфраструктури, які зумовили певні позитивні зміни в її розвитку на рівні окремих громад. Однак умови воєнного стану ускладнили розвиток соціальної інфраструктури, погіршили рівень якості та доступності соціальних послуг, що вимагає пошуку нових заходів та дій щодо збереження її матеріально-технічного забезпечення та інноваційного оновлення.

У зв'язку з цим питання щодо функціонування та управління розвитку соціальної інфраструктури сільських територій набувають актуальності з урахуванням умов воєнного стану в Україні. Водночас окремі теоретичні категорії та поняття, а також методичні положення управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій вимагають їх поглиблення та удосконалення відповідно до сучасних умов, що й визначає актуальність теми даного дисертаційного дослідження.

На основі зазначеного вище вважаємо, що дисертаційна робота Головашенка Ю. В. виконана на актуальну наукову тему, яка вирішує складну проблему, пов'язану з розробленням теоретико-методичних і

практичних засад формування підходів до управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій.

Зв'язок роботи з державними науковими (галузевими) програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась у межах програми з підготовки доктора філософії (2021–2025 рр.) відповідно до тематики науково-дослідної роботи «Державно-підприємницьке партнерство щодо створення інфраструктури аграрного сектору економіки України» (номер державної реєстрації 0118U003647), в якій здобувачем досліджено сучасний стан та тенденції розвитку інфраструктури, проведено оцінювання рівня її доступності для сільського населення, узагальнено передумови та умови використання інструментів державно-приватного партнерства, обґрунтовано напрями стратегічного розвитку в умовах повоєнного відновлення країни.

Наукова новизна досліджень і практична цінність отриманих результатів дисертаційної роботи. У дисертаційній роботі Головащенко Ю. В. сформульовані основні наукові положення та висновки, що характеризуються науковою новизною. Зокрема, здобувачем удосконалено методичний підхід до оцінювання впливу факторів доступності соціальної інфраструктури на привабливість території для проживання та життєдіяльності жителів села на основі проведення комплексної оцінки рівня задоволення населення якістю інфраструктурних послуг, що забезпечить ухвалення раціональних управлінських рішень щодо підвищення стійкості сільської поселенської мережі громади.

Заслужують на увагу як науки, так і практики пропозиції здобувача щодо системи показників оцінювання сталості соціальної інфраструктури із врахуванням ESG-вимог, використання яких сприятиме впровадженню принципів сталого розвитку в систему менеджменту інфраструктурними об'єктами в аспекті забезпечення раціонального використання наявних ресурсів із урахуванням соціальних інтересів населення та збереження навколишнього середовища сільської території.

Актуальними є концептуальні положення стратегічного розвитку соціальної інфраструктури сільських територій шляхом посилення фінансової спроможності громад, модернізації соціальної інфраструктури та її кадрового потенціалу; організації соціального партнерства; впровадження інструментів публічно-приватного партнерства у відновлення інфраструктурних об'єктів та моделі «Розумного села», що сприятиме підвищенню зайнятості та доходів сільських жителів, покращенню якості життя.

Цінним є теоретичний та практичний доробок здобувача у систематизації складових управління соціальною інфраструктурою сільських

територій, зорієнтованих на досягнення стратегічної цілі людиноорієнтованого розвитку та інформаційно-аналітичного забезпечення управлінських процесів, який поглибив розуміння системи менеджменту соціальної інфраструктури сільських територій та уточнив складові елементи забезпечення її результативного функціонування.

Без перебільшення, одержані аналітичні результати та сформульовані висновки здобувача в аспекті характеристики умов життєдіяльності населення у сільській місцевості в сучасних умовах, визначені чинники та вектори впливу на розвиток соціальної інфраструктури за умови їхнього врахування органами місцевого самоврядування при розробленні стратегічних програм розвитку сільських територій сприятиме підвищенню рівня їх привабливості для проживання та життєдіяльності людей.

Заслуговують на увагу пропозиції здобувача щодо удосконалення процесу управління соціальною інфраструктурою сільських територій, серед яких слід виділити: розроблену модель забезпечення стійкого розвитку соціальної інфраструктури, створення на рівні місцевого самоврядування координаційної ради з розвитку соціальної інфраструктури як добровільного, дорадчо-консультативного органу, запровадження інструментів фінансового менеджменту та антикризового управління є актуальними для практичного використання у діяльності громад.

Теоретичні узагальнення та отримані емпіричні результати дослідження передбачають вирішення практичних завдань щодо удосконалення системи управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій, підвищення рівня якості життя сільського населення та забезпечення сталого розвитку сільських територій. Пропозиції здобувача використано в практичній діяльності органів місцевого самоврядування окремих територіальних громад та в освітньому процесі Білоцерківського національного аграрного університету при викладанні таких дисциплін як «Менеджмент», «Регіональна політика та місцеве самоврядування», «Публічне управління агросферою», «Методологія наукових досліджень в економіці та менеджменті», про що свідчать надані довідки про впровадження результатів дисертаційного дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Сформульовані теоретико-методичні й практичні положення наукової новизни, висновки, пропозиції та рекомендації є достатньо обґрунтованими та достовірними. Підґрунтям цього є значний обсяг опрацьованого матеріалу, використання широкого спектру загальних і спеціальних методів наукового пізнання. Це дало можливість здобувачеві здійснити якісний аналіз та оцінку сучасного стану розвитку соціальної

інфраструктури сільських територій, узагальнити наукові засади управління нею та розробити комплекс заходів щодо удосконалення системи управління інфраструктурними об'єктами соціальної сфери села. Представлена наукова робота Головащенко Юрія Валентиновича логічно побудована, в якій досягнуто мету дослідження, а всі визначені здобувачем завдання вирішено.

Апробація результатів дослідження, повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих наукових працях. Дисертаційна робота Головащенко Ю. В. є завершеним, самостійно виконаним та логічно побудованим науковим дослідженням, яке містить оригінальне вирішення наукової проблеми з удосконалення управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій.

Основні наукові положення та висновки сформульовані автором самостійно та відображають особистий внесок дисертанта, їх опубліковано у фахових наукових виданнях. Достовірність основних наукових положень дисертаційної роботи підтверджується їхньою апробацією на міжнародних науково-практичних конференціях. Результати дисертаційного дослідження Головащенко Ю.В. опубліковано у 9 наукових працях, а саме 7 статей та 2 тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Аналіз структури та змісту дисертації. Дисертаційна робота виконана згідно чинних вимог. На початку наведені анотація українською та англійською мовами, список опублікованих праць здобувача та зміст роботи. В розділі «Вступ» здобувачем наведено обґрунтування вибору теми дослідження; зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; мета і завдання дослідження; методи дослідження; наукова новизна і практичне значення отриманих результатів; особистий внесок дисертанта; апробація результатів дисертації; публікації; структура та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Наукові засади управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій» передбачає узагальнення теоретичних розробок до дослідження інфраструктурної системи та особливостей її функціонування на рівні сільських територій, обґрунтовано складові системи управління соціальної інфраструктури сільських територій та узагальнено елементи інформаційно-аналітичного забезпечення системи менеджменту, яке охоплює зовнішні та внутрішні джерела інформації на макро-, мезо- та локальному рівнях.

Розділ 2 «Комплексний аналіз розвитку соціальної інфраструктури сільських територій» включає три підрозділи, у яких: проаналізовано рівень соціально-економічного розвитку сільських територій та умови функціонування соціальної інфраструктури в сільських населених пунктах; охарактеризовано тенденції розвитку важливих об'єктів соціальної

інфраструктури села в сучасних умовах на основі виконання відповідних аналітичних розрахунків, що дозволило узагальнити чинники впливу на її розвиток та вектори їхнього впливу; проведена комплексна оцінка доступності соціальної інфраструктури сільських територій для сільських жителів, якості соціальних послуг та рівня задоволення ними, що дозволило окреслити існуючі труднощі у функціонуванні окремих об'єктів соціальної інфраструктури та набуті позитивні тенденції, які доцільно посилювати у надскладних сучасних умовах.

Розділ 3 «Напрями удосконалення управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій» містить обґрунтовані розробки та пропозиції щодо таких аспектів: стратегічних пріоритетів розвитку соціальної інфраструктури сільських територій; удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення та обґрунтування організаційних засад процесу управління її розвитком. В цьому розділі здобувачем обґрунтовано стратегічні пріоритети розвитку соціальної інфраструктури, які забезпечать її збереження та оновлення на основі покращення матеріально-технічної бази; посилення кадрового потенціалу; розвитку малих форм підприємництва в соціальній сфері; цифровізації сільських населених пунктів та соціальних послуг; створення можливості для використання європейських програм розвитку сільських територій як країни-кандидата; запровадження в систему управління розвитком сільської соціальної інфраструктури показників, які характеризують рівень сталості об'єктів соціальної інфраструктури та враховують їх вплив на сталий розвиток сільської території; створення координаційної ради з розвитку соціальної інфраструктури як добровільного, дорадчо-консультативного органу; використання інструментів фінансового та антикризового менеджменту.

Робота містить загальні висновки, кожний розділ дисертації завершується висновками до розділу. Список використаних джерел складено відповідно до існуючих вимог щодо бібліографічних посилань та містить 162 найменування. Додатки включають узагальнені здобувачем дані теоретичного та аналітично-розрахункового характеру.

Дотримання принципів академічної доброчесності. У дисертації та наукових публікаціях Головащенко Ю. В. під час рецензування порушень академічної доброчесності не виявлено. Робота не містить ознак академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації чи інших порушень, які могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання дисертантом представленої наукової роботи. Це дає змогу зробити висновок про дотримання вимог академічної доброчесності.

Дискусійні положення і зауваження до змісту та оформлення дисертації. Високо й позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, варто висловити деякі зауваження та побажання дискусійного характеру, а саме:

1. Позитивно оцінюючи теоретичний доробок та рекомендації автора щодо удосконалення системи управління розвитком соціальної інфраструктури, у якому простежується думка про те, соціальна сфера є похідною від результативності функціонування економіки громади, що частково є правильним твердженням. Однак наведені автором монографічні приклади розвитку окремих сільських громад, окреслені стратегічні пріоритети відновлення соціальної інфраструктури села в умовах повоєнного відновлення країни та зроблений висновок автором про зміну цілей соціальної інфраструктури – від формування необхідних умов життя населення до забезпечення відтворення людського капіталу, доводять високу значимість досліджуваного об'єкту в якості самостійної одиниці, яка має першочергове значення на рівні з економікою сільської території. Вважаємо, що саме дану позицію у сучасних дослідженнях варто посилювати.

2. Представлене дисертаційне дослідження відрізняється високим рівнем аналітичного обґрунтування, однак при розгляді соціально-економічного розвитку сільських територій не достатньо проаналізовано показники забезпечення трудовими ресурсами сільськогосподарського виробництва та ефективності їх використання на рівні сільськогосподарських підприємств, сімейних фермерських та особистих селянських господарств, що дозволило б одержати більш повну характеристику потенціалу джерел формування доходів сільських громад.

3. Погоджуємося із пропозиціями здобувача щодо удосконалення системи управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій, які базуються на урахуванні провідної зарубіжної та вітчизняної практик. Проте автором не узагальнено зарубіжний досвід, зокрема європейський щодо забезпечення сталого розвитку сільських територій та розвитку соціальної сфери.

4. У дисертаційному дослідженні автором обґрунтовано стратегічні орієнтири розвитку соціальної сфери сільських територій із урахуванням сучасних трендів, зокрема, засад сталого розвитку, цифровізації, однак поза увагою автора залишено питання децентралізації енергетичного забезпечення на основі використання альтернативних джерел енергії. Варто було б детальніше розглянути ефекти цифровізації села з позиції можливості віддаленого працевлаштування, навчання та інших аспектів життєдіяльності сільського населення та функціонування сільських населених пунктів.

5. Автором проведено комплексний аналіз доступності соціальних послуг для сільських жителів та рівень задоволення ними, який є цінним для органів місцевого самоврядування при розробленні стратегічних програм розвитку соціальної сфери сільських територій. Вважаємо, що варто продовжити розв'язання цієї наукової та практичної проблеми шляхом обґрунтування стандартів соціальних послуг.

6. У дисертації зустрічаються граматичні та стилістичні помилки, описи тощо.

Підсумовуючи наведені дискусійні положення та зауваження, варто зазначити, що в дисертації здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове вирішення важливого наукового завдання щодо управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій. Висловлені зауваження не мають принципового характеру, тому не зменшують наукової цінності та практичної значущості результатів аналізованого дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Головашенка Юрія Валентиновича виконана на актуальну на тему: «Управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій». За своїм змістом дисертація є завершеною і самостійно виконаною науковою роботою, яка виконана на високому методичному рівні, написана науковим стилем мовлення, містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які вирішують наукове завдання – удосконалення управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Дисертаційна робота виконана на належному науково-методичному рівні, її зміст та логіка викладу матеріалу відповідають обраній темі дослідження та профілю спеціальності 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування». Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достовірними та всебічно обґрунтованими. Визначену мету дослідження досягнуто, а основні завдання вирішено. Опубліковані наукові праці Головашенка Ю.В. відображають зміст дисертації, основні результати дослідження, наукову новизну, практичну значущість та особистий внесок здобувача. За рівнем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів дисертаційна робота Головашенка Ю.В. відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 р. «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» (зі змінами), наказу

Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеню доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами). Автор дисертаційної роботи на тему: «Управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій» Головащенко Юрій Валентинович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії (PhD) із спеціальності 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент,

доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри менеджменту
Білоцерківського національного
аграрного університету

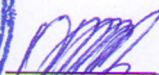

(підпис)

Юлія ГРИНЧУК

«01» квітня 2025 р.

Підпис Юлії ГРИНЧУК засвідчую:

начальник відділу документообігу і
кадрового забезпечення
Білоцерківського національного
аграрного університету

(підпис)

Олена ЮРЧЕНКО